

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry:n jäsenlehti

PROSPÄKKÄRI

3 2016

Lapin Kullankaivajain Liiton perinteiset Pikkujoulut Sastamalassa – etelässä!

*Tervetuloa viihtymään kaltaisesi joukkoon
Ellivuori Resorttiin ja tutustumaan Dragon Miningin
rikastamoon Vammalassa.*

OHJELMASSA

Perjantai 25.11.

*Kaivosekskursio Dragon Miningin
rikastamolle Vammalaan perjantaina
25.11.2016 alkaen kello 13.00.*

Vierailuryhmän max. koko 25 henkeä.

Ilmoittautuminen rikastamovierailulle viimeistään 18.11.2016 LKL:n toimistolle mieluiten sähköpostilla: info@kullankaivajat.fi, puh: 0400 836 500.

Mikäli ilmoittautumisia on enemmän kuin maksimimäärä, osanottajat arvotaan.

Stormin nikkeli-kaivos on suljettu, mutta sen entisessä rikastamossa käsitellään nykyisin Oriveden Kutemajärven kultakaivoksesta ja Huittisten Jokisivun kultakaivokselta tuotua malmia painovoimaisesti ja vaahdottamalla rikastamalla.

Vammalan rikastamolle saapuminen omalla kyydillä. Osoite: Kummunkuja 38, 38200 Sastamala.

Tarkka kokoontumisaika ja -paikka ilmoitetaan ekskursioon osallistuville henkilökohtaisesti.

HUOM! Rikastamon alueella alkoholin osalta 0,00 %-toleranssi.

Lapin Kullankaivajain Liiton Pikkujoulut Ellivuori Resortissa

Perinteinen pikkujoulu buffet noutopöydästä 26,20 € / henkilö alkaen kello 19.00.

Hotelli Ellivuoren majoitustarjous kullankaivajille 25.–26.11.2016:

1 hh 65 € / vrk

2 hh 85 € / vrk

- Vertaistukikeskusteluja ja kultasaaliilla leuhottamista.
- Yhteislaulua kitaraäestyksellä.
- Illalla kaikilla mahdollisuus mykistää kuulijat karaoke-estradilla.

Sitovat ruokailu- ja majoitusvaraukset suoraan Ellivuori Resorttiin, viimeistään 11.11.2016 mennessä:

Ellivuori Resort

Ellivuorentie 131, 38130 Sastamala

puh: 050 515 1232

e-mail: pasi.jarvinen@ellivuori.fi

Varaustunnus: KULLANKAIVAJAT

Lauantaille pyritään järjestämään kullanhuhdontakilpailut.

Ohjelmaa tarkennetaan tarvittaessa myöhemmin.

PROSPÄKKÄRI 3/2016

TÄSSÄ NUMEROSSA

- 2 Liiton pikkujoulu Sastamalassa marraskuussa
- 4–5 Pääkirjoitukset
- 6–9 Eldorado 2016, *Jouko Korhonen*
- 10–13 Mäkipurot – Lemmenjoen elinkautiset,
Seppo J. Partanen
- 14–17 Lemmenjoen muistoja 65 vuoden takaa,
osa 1, *Risto Mäkipuro*
- 18–21 Raumalan kämppä, Aarne Alhonen
- 22–23 Tuntsan kultaa, osa 2, *Jorma Korpela*
- 24 Harrijoen silta on uusittu
- 25 Pelastakaa Härkäselkä!
- 26 Hallinto-oikeuden päätöksiä; merkkipäivät
- 27 Kultaristeily tammikuussa 2017

KANSIKUVA:

Kolmas Prospektor Oy:n Puskuojaan kaivospiiriltä Juhannuksen alla löytynyt 23-grammainen Bubbo bubbo -hippu avasi sateisen hippukesän 2016.
Kuva: Kai J. Rantanen

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry:n jäsenlehti

39. vuosikerta

Ilmestyy 4 kertaa vuodessa

Vastaava päätoimittaja:
Kai J Rantanen

Toimitus:
Lapin Kullankaivajain Liitto ry
PL 86
99871 Inari

Prospäkkäri ilmestyy:

Numero 3 / 2016 lokakuussa,
aineisto syyskuussa
Numero 4 / 2016 joulukuussa,
aineisto marraskuussa

Ilmoitushinnat:

1/1 s. 312 € (2. kansi)
1/1 s. 240 €
1/2 s. 162 €
1/3 s. 108 €
1/4 s. 84 €

Graafinen suunnittelu ja taitto:
Liisa Hertell, LH Viestintä

Paino:
Kirjapaino Hermes

LKL:N HALLITUS

Puheenjohtaja:
Hannu Viranto
Eteläranta 42
96300 Rovaniemi
puh: 0400 182 964
hannu.viranto@gmail.com

Varapuheenjohtaja:
Maija Vehviläinen
Väinämöisentie 11
96300 Rovaniemi
puh: 040 778 9456
mrvehvilainen@gmail.com

Sihteeri: Kai J Rantanen
Kittiläntie 1074, 99800 Ivalo
puh: 040 7746 773
mullin.mallin@gmail.com

Esko Orava
Mellantie 14
97220 Sinettä

Aki Karvonen
Karukorvenkuru
99885 Lemmenjoki
akijohannes@gmail.com

Hannu Raja
Lapionevantie 54, 61250 Jalasto
puh: 050 365 6570
hannu.raja@netikka.fi

Ensio Kaustinen
Pertuntie 110, 69600 Kaustinen
puh: 040 574 6518
ensio.kaustinen@kase.fi

LKL:N PANKKITILIT

Jäsenmaksutili: FI45 2177 3800 0049 77
Muut maksut: FI95 1201 3000 1031 83

JÄSENASIAIT

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry
PL 86, 99871 Inari
puh. 0400 836 500
s-posti: info@kullankaivajat.fi
kotisivut: www.kullankaivajat.fi

Para bellum

Tässä Prospäkkärissä on Seppo J. Partasen toimitama, edesmenneen liiton kunniajäsenen **Risto**

Mäkipuron päiväkirjamerkintöihin pohjautuva muistelu erään oululaislähtöisen, asiaan leimahtaneen perheen miesten sytähtämisestä ja roihuamisesta Lapin kullankaivulle.

Muistelen aikanaan uutta kaivoslakia vatvottaessa liiton aiemman puheenjohtajan **Jouko Korhosen** pohtineen sitä, että soisiko uusi kaivoslaki (621/2011) enää tulevaisuudessa kenellekään nuorelle mahdollisuutta löytää ja tallata oman polkunsa kullankaivajaksi. Jokella oli tietenkin muistissa **Yrjö**-sedän matka sattumasavotoilta yhdeksi Lapin ansioituneimmista kullankaivajista. Samoista lähtöasetelmistä **Karhu-Korhonen** alun perin lähti, kuten useimmat liittoon liittyvistä kullankaivajista tänä päivänäkin. Reppu selkään ja pohjoista kohti. Tieto, taito ja alkuaine löytyvät kultapurojen varsilta.

1980–1990-lukujen vaihteessa ammattikullankaivun oikeutuksen riittäuttivat valtion virkamiehet Metsähallituksessa – valtion pohjattomasta kassasta löytyvillä varoilla. Liitto olisi sen aikaisilla vuosibudjeteilla mennyt helikeikkan, jos olisi joutunut aktiivikaivajien puolesta rahallisesti laittamaan kovan kovaa vastaan. Muutama kaivaja kuitenkin laittoi – *veni, vidi, vici*. Yksittäisten kullankaivajien kultarahoilla oikeutus ammattimaiseen kullankaivun jatkumiseen voitettiin erävoitoin 23–1–1 (eli Lapin Kul-

lankaivajain Liitto 23 voittoa, vastaan Metsähallitus 1 voitto ja yksi yksi nahkapäätös Metsähallitukselle). Metsähallitusta tai sen virkamiehiä ei kuitenkaan määrätty korvausvelvollisiksi, ja suuret oikeudenkäyntikulutkin lukuisista hävityistä oikeudenkäynneistä maksoi työnantaja. Suomen valtio. Sie ja mie.

Saatiin *status quo* – ei se psykedeelinen brittibändi, vaan tilanne, jossa alkuperäinen tila tai asema pysyy muuttumattomana painostuksesta huolimatta – ja kullankaivu pääsi jälleen kehittymään ammattina. Ympäristövastuullisesta ja tuottavasta alkutuotannon alasta oltiin saamaisillaan kehitettyä kansainvälinen vientituote.

Käsite *status quo* tulee pidemmästä latinankielisestä ilmaisusta *status quo ante bellum*, joka tarkoittaa tilaa, jossa ollaan ennen sotaa. Tämä olisi kullankaivajien pitänyt osata ymmärtää.

Si vis pacem, para bellum – jos haluat rauhaa, varaudu sotaan – on kuulemma puolestaan lainaus **Publius Flavius Vegetius Renatuksen** teoksesta *Epitoma Rei militaris*. Jotenkin mielikuvissa 90-luvulla kesäisin kultamailla paistoi aurinko yötä päivää, ei kiertänyt kullankaivajien käsikirjastossa Renatuksen teos *Epitoma Rei militaris*.

Tuli ilmastonmuutos ja kaivoslaki 621 / 2011. Saamelaiskäräjät kävi valtion rahoittamana vuoros-

taan kaikista pohjoisen maankäytön muodoista pienimmän ja vähäverisimmän ammattikunnan – kullankaivajien – kimppuun asymmetrisen sodankäynnin periaattein. Epäsymmetrinen sodankäynti tarkoittaa sodankäyntiä kahden voimasuhhteiltaan epäsuhtaisen vihollisen välillä. Vaikka hallinto-oikeus on nyt määrännyt Saamelaiskäräjät maksamaan vastapuolen asiainhoitokulut, niin käytännössä ne maksaa verovaroja Suomen valtio. Sie ja mie.

Nykyään kultamailla sataa aina, muulloinkin kuin sunnuntaina, ja erään ammattikullankaivajan sanoin valtion varoilla valittavat ovat vieneet työstä ilon. Kullankaivu on ollut puoli vuosikymmentä luvituksen jumiutumisen vuoksi pysähtyneisyyden tilassa.

Ei minusta koskaan tullutkaan kullankaivajaa, pahoitteli eräs jäsenemme ilmoittaessaan eroavansa Lapin Kullankaivajain Liitosta. Uskon, että jos kaikki se raha, aika ja tarmo, joka on jouduttu käyttämään oikeuksien puolustamiseen, olisi ollut käytettävissä kullankaivun kehittämiseen ja uusiin innovaatioihin, olisi tämäkin kullankaivusta innostunut jäsen jaksanut yrittää vähän pidempään. Ehkä hänestäkin olisi tullut kullankaivaja.

MULLIS'

Voitto kotiin hallinto-oikeudesta

Suomalaiset olivat taas ker-
taalleen voittoisia Kullan-
huuhdonnan MM-kilpai-
luissa. Onnea kaikille me-
nestyneille. Olemme ylpeitä teistä.
Kaliforniasta saimme myös viestin,
että MM-kisojen saaminen Suo-
meen ja Tankavaaraan vuonna 2019
varmistui. Se on suuri voimainpon-
nistus. Kokemusta toki on. Talkoo-
väkeä tarvitaan.

SM- ja MM-kisojen järjestely-
vastuu on siirtynyt LKL:lle eli siis
palannut kotiin. Vuonna 2019 tu-
lee myös kuluneeksi 70 vuotta
LKL:n perustamisesta ja 100 vuot-
ta Ivalojen kultaryntäyksen varsinai-
sesta käynnistymisestä. On monen-
laisen juhlan vuosi.

Medialle syötetään kullankaivul-
le kielteistä materiaalia. Tiedämme,
että materiaalia toimittaa yhden
käden sormien suuruinen joukko.
Itse asiassa taitaa olla pari henkilöä,
jotka tuottavat pääosan. Silloin kun
negatiivinen info perustuu tosiasi-
oihin, siihen on suhtauduttava va-
kavasti. Erityisen sateinen kesä,
minkä jokainen rehellinen tunnus-
taa, aiheutti luonnollisesti ympäris-
tön maa-aineksen valumista vesis-
töihin, myös kullankaivualueilla.
Nykyinen kaivajaporukka tekee kyl-
lä parhaansa samentumien estämi-
seksi. Mutta aina ei vain kerta kaik-
kiaan täydellisesti onnistu. Viran-
omaiset ovat tapaukset tarkastaneet
ja todenneet, että ongelmatilanteet
on hoidettu kuntoon.

Retkeilijöiltä tulee palautetta,
miten jotkut kullankaivajat ovat
kohdelleet heitä huonosti. Kaivos-

piiri ja kullanhuhdonta-alue tur-
vaavat kaivajalle yksinoikeuden kul-
lan hyödyntämiseen. Varsinkin kun
kyse on konekaivusta, uteliaat aihe-
uttavat vaaraa itselleen liikkuessaa
työssä olevien koneiden lähellä ja
keskenäisten monttujen reunat
saattavat romahtaa. Liikkuminen
on turvallisuusriski. Valokuvauk-
seen pitää saada alueen haltijan
lupa. Useat konekaivajat ovatkin
pystyttäneet kaivualueidensa rajoille
työmaasta varoittavia kylttejä. Se on
hyvä käytäntö. Niitä on noudatet-
tava.

Konkreettisena tapauksena Iva-
lojen suunnasta kerrottiin, että
kun retkeilijäperhe lasten kanssa
saapui puron vartta lapiokaivajan
alueelle, jonka rajoja ei oltu miten-
kään merkitty eikä kaivutoimintaa
ollut näkössä, alueen haltija oli ag-
gressiivisesti huutaen karkottanut
perheen. Lapsi oli tietysti pahem-
man kerran säikähtänyt moisesta
äkillisestä karjumisesta erämaan
rauhassa. Saman kaivajan tiedetään
yrittäneen jopa karkottaa läheisen
maantien parkkipaikalle pysähty-
neitä, vedoten kaivualueeseensa.

Kullankaivajat ovat herrasmiehiä
Heikki Kokkoa lainaten, ja myös
vierailijoita kunnioittavia leidejä.
Suurin osa suhtautuu satunnaisiin
kulkijoihin asiallisesti, jos eivät ai-
heuta häiriötä. Useat kutsuvat tu-
tustumaan kaivuun ja keittävät kah-
vitkin. Toivottavasti edellä mainitun
kaltaiset kullankaivajan häiriökäyt-
tämiset loppuvat. Kun yksi pi-
laa kullankaivajan maineen, leimau-
tavat helposti kaikki kaivajat häiri-

köiksi. Ensimmäisten kultaryntäys-
ten aikoihin tällaiset häiriökäyt-
tymiset hoidettiin sakinhivutuksel-
la.

Pohjois-Suomen hallinto-oikeus
on todennut, että Saamelaiskäräji-
en valitukset kullanhuhdontaluvista
ovat perusteettomia ja kaivosvi-
ranomainen on toiminut kaivoslain
38 §:n mukaisesti. Valitusten perus-
teettomuutta korostaa se, että kärä-
jät on määrätty maksamaan kullan-
kaivajille valituksesta aiheutuvat
kulut. Tehtyjä valituksia on tähän
mennessä noin 40. Niistä aiheutu-
vat kullankaivajien kulujen korva-
ukset vaihtelevat 350 ja 2500 eu-
ron välillä. Yhteensä käräjät joutu-
vat maksamaan vähintään 50 000
euroa. Hätäpäissään on käräjien
johto vedonnut voittaneisiin kaiva-
jiin, että eivät lähettäisi oikeutettu-
ja laskuja. Mopo on karannut kä-
sistä.

Käräjät ovatkin joutuneet ano-
maan valtiolta lisämäärärahaa. Kat-
sotaanpa myöntääkö valtio lisära-
hoituksen näiden valitusseikkailu-
jen virkamiesvalmisteluun ja kulu-
korvauksiin. Mitä sanovat rivisaa-
melaiset tästä saamelaiskulttuurin
edistämisen tarkoitettujen rahojen
tuhlauksesta kullankaivajien kiusak-
si. Vieläkö annetaan valtuudet kul-
lankaivajien lailliseksi todettujen
kullanhuhdontalupien lisävalituk-
siin.

HANNU VIRANTO
puheenjohtaja

Eldorado 2016

Eldorado 2016 -otsikon alla toimi tämänvuotinen kullanhuuhton MM-kisaprojekti Kaliforniassa. Meidän perheen matka alkoi puolitoista viikkoa aiemmin Helsingistä, Lontoon kautta pompulla San Franciscoon. Pari päivää perusturisteilua: Golden Gate -silta, Pier 39 -laituri merileijonineen ja koko laiturialue (Fishermans Wharf) ravintoloinen ja myymälöinen. Lyhyt laivareissu Golden Gaten ali ja Alcatrazin vankilasaaren ympäri olivat kliseisenäkin mieleenpainuvia.

Kakkosvaiheessa otimme vuokralle tilauton, jolla ajelimme **Solange vander Moerin** asuntolaivalle kaupungin kupeeseen. Täytyy myöntää, että erikoinen on tämä asumisen muoto, miljoonakämpät kelluvat vieri vieressä San Franciscon lahdella. Yhteinen pitkä puulaituri toimii kotikatuna, ostokset työnnetään ostoskärryillä autolta ovelle asti.

Kultaryntäyksen reilun 150 vuoden takainen liettymä on tehnyt alueen eläimistöä varsin rikkaan. San Franciscon lahden rikkaan linnuston lisäksi siellä on paljon muitakin. **Jari** bongasi pienen hain uiskentelemassa laiturin juuressa. Ja eihän tästä ole tosiaan kuin vuoden päivät, kun turisti onnistui kännykällä kuvaamaan valkohain pyydystävän hylkeen Alcatrazin laiturin edessä (<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1444789437169>). Solangen asunto oli sisustettu **Petronellan** keräämillä antiikkihuonekaluilla ja hevoskilpailujen palkinnoilla. Mieltä vavahduttavaa oli nähdä Petronellan valokuvia ja muita arkiesineitä. Esimerkiksi sänky, josta hänellä oli tapana kuunnella jouluisin lahdella ajelevan veneen soittamia joululauluja.

Illaksi siirryimme Sonoman vuoristoon, Solangen ja **Peterin** viinitilalle. Perille saavuttamme oli helppo ymmärtää, miksi parin vuoden takaisella vierailulla Solange tuntui olevan kuin kotonaan Lemmenjoen erämaassa. Viinitila nimittäin on keskellä ei mitään. Vaikea vuoristoinen hiekkatie viimeisen 10 mailin matkalla. Kaikki infra on itse rakennettua: talousvesi kerätään säiliöön vuoren rinteelle, viemäröinti septitankkeineen on rakennettu itse, sähköjä ei ole, poislukien muutama aurinkovoimalla toimiva puutarhalamppu. Parin päivän verran askartelimme viinitilalla apuna, päivät asensimme rastasverkkoja rypäleiden suojaksi ja illat tyhjensimme vanhoja varastoja uutta satoa odotellessa. Hauskana yksityiskohdista näimme Petronellan Lapista mukanaan tuomat nutukkaat.

Vaiheessa kolme vaihdoimme vuokra-auton asuntoautoon. Amerikkalaistyyppisesti lähes 10 metriä pitkässä rungossa on 7 litran V10, automaattivaihteistolla. Vuoristoteitä Lake Tahoeella ajellessa polttoaineen kulutus lähenteli 40 litraa satasella. Siis oikein sopiva ajokki meidän viiden hengen porukalle. Muutama kultahistoriallinen kylä bongattiin, mukaan lukien kuuluisa **Sutterin** saha, josta kaikki sai alkunsa.

Varsinainen kullanhuuhtontakilpailujen tapahtuma oli rakennettu Eldoradon maakunnan messukeskukseen Placervillessä. Ulkoisista puitteista päätellen alueella harjoitetaan paljon speedway- ja hevoskilpailuja. Paikalliseen tapaan kisajärjestelyt toimivat amerikkalaisen kaavan mukaan, kaikki oli suurta ja kaunista. Kilpailua johti kuuluttajan sijaan tiskijukka. Koko tapahtuma kuvattiin useilla kameroilla ja striimattiin suoraan internettiin. Tiskijukan

▲ Petronellan tyttären, Solange Vandermoerin ja hänen miehensä Peterin viiniviljelmät Sonoman vuoristossa Kaliforniassa.

► Suomalaisvieraat näyttäisivät ehtineen vanhojen varastojen tyhjentämisessä jo toiseen riviin ja kolmanteen tynnyriin (toim. huom.).

väitteen mukaan reaaliaikaista kuvaa katsoi enimmillään yli miljoona katsojaa.

Itse kilpailujen läpiviennissä järjestäjien kokemattomuus näkyi. Kilpailueriä kyllä saatiin vietyä läpi, mutta tulokset viipyivät ja kun ne julkistettiin, oli niiden luotettavuus kyseenalaista. Uusia tuloslistoja odoteltiin ja taas keran yön pimeydessä taskulamppujen valossa tihrusteltiin. Viikon edetessä hommat alkoivat sujua paremmin eurooppalaisen tukiverkoston avulla.

Kilpailun menestyksen osalta yleisesti odotettiin saksalaisten jatkavan viime vuosien voitotulkuaan. Joskin Etelä-Afrikan pieni, mutta vahva joukkue on jo usean vuoden kärkkynyt kärkisijoituksia. Ja olihan meidän kotimainen kärkiporukka mukana valmiina iskemään.

Kilpailut alkoivat kuumien sarjojen karsinnoilla keskiviikkona. Järjestäjät olivat keksineet

Kalifornian MM-kisojen avajaisparaatissa oli Suomen lippu taas perinteisesti suurin ja kaunein.

taas uuden karsintasysteemin: kahden yrityskerran parempi tulos huomioidaan. Kilpailijoita oli kaikkiaan 374. Kilpailuhiekka ei osoittautunut tällä kertaa erityisen ongelmalliseksi. Hiekan käyttäytyminen vaskoolissa oli melko ”suomalaista”: hienoa filleripölyä ja karkeampaa jyvistä sopivassa suhteessa ja vaskoolin perä mustanaan rautahiekkaa. Hiput olivat paikallista, alkuerissä varsin reilun kokoista tavaraa ja loppukilpailuissa hieman pienempää. Ongelmia muodostui eniten kilpailuannosten kosteuden vaihtelusta. Liekö aurinko kuivattanut hiekkakasaa, mutta joissakin erissä oli varsin

kuivaa tavaraa, josta hiput helposti karkasivat ilmakuplien pölyttyessä annosta vaskoolissa vielä melko pitkäänkin.

Tulokset

Viiden pitkän päivän vaskaamisen jälkeen palkintojen jakoon hienojen hevosvankkureiden vetämänä seuloituivat:

Maajoukkueet: Italia – Sveitsi – Kanada

Miehet: Dirk Melhorn (GER) – Pit Melhorn (GER) – Kasper von Wuthenau (GER/FIN)

Naiset: Pia Turunen (FIN) – Anette Rosen (SWE) – Sonet Vermaak (RSA)

Classic: Seppo Mauno (FIN) – Pit Melhorn (GER) – Frank Hartman (GER)

Veterans: Vittorio Mauri (ITA) – Helvi Mäkelä (FIN) – Leila Hongisto (FIN)

Juniors: Sonet Vermaak (RSA) – Mario Van Der Heever (RSA) – Clara Salander (SWE)

2-pers team: Aurum Germanicum (GER) – Milano Biella (ITA) – Blind Date (GER)

3-pers team: Italia 1 (ITA) – Moffat Gold 2017 (GB) – German Gold (GER)

5-pers team: Stonebeach Panners (FIN) – Beach boys (USA) – German Gold (GER)

Ja kuten tuloksista nähdään, oli saksalaisten voittokulku edelleen murskaavaa, ainakin miesten osalta. **Melhornin** perheessä on nyt isä **Dirk** kaksinkertainen maailmanmestari ja välissä Euroopan mestari, nuorempi poika **Pit** ottanut näistä hopeaa ja muistetaan vielä vanhempi poika **Max** muutaman vuoden takaisena maailmanmestarina. Suomalaisten menestystä puolusti lähinnä **Keräsen** klaani Tornioista, jotka eivät taaskaan jääneet ilman mitaleita. Muista sijoituksista mainittakoon ainakin nuorten sarjan neloseksi tullut **Vilma**

Muotkajärvi, joka nappasi saman sijan vielä naistenkin sarjassa.

Suomi haki oikeutta järjestää kullanhuhdon MM-kisat vuonna 2019 Tankavaarassa. WGA:n vuosikokous hyväksyi hakemuksen yksimielisesti. Hyvien tapojen mukaisesti lobbasimme hakemusta Lemmenjoen kultahipuilla ja Finlandia-vodkalla – toimiva yhdistelmä. Samassa yhteydessä Tsekki haki kisoja vuodelle 2020 ja hakemus hyväksyttiin. Näitä ennen suuntaamme kuitenkin ensi vuossa Skotlantiin ja 2018 Slovakiaan.

VENEKULJETUKSET LEMMENJOELLA

Tavarakuljetukset kulta-alueelle

Veikko Jomppanen

0400 137 090

Polttopuuta metrisenä halkona.

Kysy myös poronlihaa

Mäkipurot – Lemmenjoen elinkautiset

TEKSTI: SEPPO J. PARTANEN

KUVAT: VILJO MÄKIPURO / KULTAMUSEON ARKISTO,
MUUT KUVAAJAT MAINITTU KUVATEKSTEISSÄ

Mäkipuro-nimi on tuttu jokaiselle kullankaivajalle ja Lapin kullasta kiinnostuneelle. Kaksi Mäkipuro-sukupolvea eli yli 65 vuotta Lemmenjoen kultamailla. Isä **Viljo** ikuisti kullankaivajien elämää kolmessa kirjassaan, poika **Sakari** tallensi luontoa ja maisemia tauluihin-

sa, nuorempi veli **Risto** jätti jälkeensä kirjoituksia, muistelmia ja kauniita muistoja. Kaikki he uurastivat valtauksillaan Jäkälä-äytsissä, Miessillä ja Morgamilla. Heistä tuli Lemmenjoen elinkautisia, he elivät ja kuolivat kullankaivajina jättäen paljon jälkeensä.

Mäkipurot tekivät lujasti töitä valtauksillaan yhdessä ja yksinään. Sisko **Leila** oli usein

Tankavaaran kultakisoissa 1970-luvun puolivälissä; keskellä Viljo Mäkipuro, oikealla Ville Keurulainen, vasemmalla Seppo J. Partanen ja takana kurkistaa Pete Petelius. Kuva on Arvo Tiera Ruonaniemen.

käymässä, mutta Lapin luonto ja tunturit kiehtoivat häntä enemmän kuin lapioiminen. ”Kylälähän pojat kullalla opiskelujaan rahoittivat ainakin alkuvuosina”, muisteli Leila veljiensä ansioita. Kolmas sukupolvi kävi opettelemassa kullankaivajan elämää, mutta Riston Morgamojan kultatyömaalle ei löytyne jatkajaa.

Ryhdyin kirjoittamaan muistosoja Ristosta ja otin yhteyttä **Satu-Maaria Mäkipuroon**, Sakarin tyttäreeseen, saadakseni lisätietoja. Satu lähetti minulle Riston kirjoituksen veljensä kuoleman jälkeen. Se on aiemmin julkaistu hieman lyhennettynä vuonna 2008 ilmestyneessä kirjassa ”Sakari Mäkipuro, taiteilija ja kullankaivaja”.

Tässähän se on, muistokirjoitus Ristosta, Sakesta ja Viljosta! Ehdin heidät kaikki tuntea ja tavata menneinä vuosikymmeninä, Riston kanssa kohtasimme lähes loppuun saakka kullankaivajien tapahtumissa ja Matinkylän poluilla. Kaikki he ovat ansainneet paikkansa kultahistoriassa ja samassa muistokirjoituksessa.

Riston kirjoitusta täydentävät Viljon hienot valokuvat, jotka perikunta luovutti Tankavaaran Kultamuseolle. Lemmenjoen elämä ja ihmiset kultahistorian käännekohtassa 1950-luvun alussa alkoivat niiden kautta elää uudella, jo unohtamallani tavalla. Sieltä nousi esille monta ihmistä, joihin ystävystyin pari vuosikymmentä myöhemmin; **Raumalan Nipa, Korhosen Yrjö, Kokko Heikki, Pihla-Heikki, Keuru-Ville, Nevalaisen Veikko, Halmi-**nen ja monet muut.

Olen elämälle kiitollinen, että sai elää kanssanne ja oppia tieltä paljon; hiljaista uurastusta, ammattitaitoa, uskoa ja toivoa, elämän saattamista kunnialliseen loppuun ja siitä jälkien jättämistä.

► **Viljo Ilmari Mäkipuro**

(vuoteen 1918 saakka Mäkinen)

26.1.1899 Hartola – 23.1.1982 Salo

Kirjailija ja toimittaja Keskisuomalainen, Sisä-Suomi, Ajan Sana, Kaiku, Pohjois-Suomen

Viljo Mäkipuron kirja Lemmenjoen kultasatu ilmestyi v. 1965 ja sen tekemisessä olivat mukana myös pojat Risto ja Sakari, jonka maalaus Pellisen kämpän miljööstä on kannessa. Kirjan kustantaja oli Viljon oma yritys Pohjan Purnu. Viljo kultakuume alkoi jutuntekomatkalla Lemmenjoelle, jonka kultamonttuihin hän perehdytti myös perheensä.

Viljo Mäkipuro montussa.

Sanomapalvelu ja Pohjois-Suomi. Kymmenkunta kirjaa, joista kolme Lapin kullankaivustta: Lapin kultaa 1951, Lemmenjoen kultasatu 1965 ja Kulta-Lappia ja kullankaivajia 1975. Muita kirjoja mm. Oulu, Pohjolan valkea kaupunki, Tuuletusta nykykirjallisuudessa lastenkamariin, Eivät muistojemme lehdet kuole, Köyhiä ritareita, Sanan ruista. Asui muun muassa Hartolassa, Jyväskylässä, Sysmässä, Helsingissä, Kemissä, Oulussa ja Salossa. Valtauksia vv. 1952–1976 Lemmenjoen Kotaojalla, Hukkaojalla, Jäkälä-äytsissä ja Pohjoiskurussa. Viljo oli tunnettu ja arvostettu kulttuurivaikuttaja ja hänen oma sekä ystäväpiirin vaikutus lasten elämänvalintoihin lienee ollut merkittävä.

► Eero Sakari Mäkipuro

15.9.1930 Jyväskylä – 12.6.1991 Salo

Taiteilija ja opettaja, kullankaivajana Lemmenjoella 1951–1990. Sakke kävi koulua Oulussa koulutovereina muun muassa **Paavo Rintala** ja **Eeli Aalto**. Koulun jälkeen hän etsi itseään metsätoissa, kemistiharjoittelijana, valokuva-liikkeessä, kullankaivussa ja aloitti taideopinnot vuonna 1956 Suomen Taideakatemia koulussa Helsingissä. Kultaa hän kaivoi joka kesä Jäkälä-äytsissä, Morgamojalla ja Miessijoella

Sakari Mäkipuro vaskaamassa. Kuva: Viljo Mäkipuro

usein veljensä Riston ja isä Viljon kanssa. Hänen työtahtinsa kultamailla oli kuusi päivää kullankaivua ja yksi päivä maalaamista viikossa.

Taiteilijana Sakke etsi itseään ja hän sai vaikutteita surrealismista, kubismista, symbolismista, mystiikasta, Lapin luonnosta ja maisemista. Vuodesta 1965 Sakke eli Salossa toimien myös taideaineiden opettajana ja oli aktiivinen taideyhteisöissä. Hänelle myönnettiin taiteilijaeläke vuonna 1992 ja hän kuoli samana vuonna 61-vuotiaana. Salon Taidemuseo julkaisi 2008 Sakarista kirjan ja järjesti näyttelyn hänen tuotannostaan.

► Risto Juhani Mäkipuro

3.9.1940 Oulu – 23.5.2016 Espoo

Dipl. insinööri, siltasuunnittelija, kullankaivajana Lemmenjoella 1951–2015. Risto syntyi Oulussa nelilapsisen perheen nuorimmaksi. Oulussa hän kävi koulunsa ja opiskeli Yliopistossa rakennusinsinööriksi erikoistuen siltojen suunnittelijaksi. Koulun ranskan kielen opintojen pohjalta hän työskenteli Ranskassa, Afri-

Sakari Mäkipuro, Shamaanin kutsu, 1983 (öljy kankaalle 68 x 111), Salon taidemuseo / Mäkipuron talletuskoelma. Mäkipuron näyttely oli Salon taidemuseossa vuoden 2008 lopulla ja 2009 alussa. Kuva: Satu Mäkipuro

Risto Mäkipuro oli ensimmäisen kerran kultamailla 11-vuotiaana. Kuva: Viljo Mäkipuro

kassa ja monessa muussa maassa saavuttaen maailmanmainetta puusiltojen suunnittelijana. Hänen asiantuntemustaan käytettiin paljon

myös Suomessa muun muassa tielaitoksen rakennusprojekteissa. Yksi viimeisimmistä Riston suunnittelemista puusilloista valmistui hotelli Kakslauttasen Joulupukin valtakuntaan Kultaojalle.

Ensimmäisen kerran Risto tuli Lemmenjoelle 11-vuotiaana ja viimeksi hän oli valtuuksellaan Morgamojalla Hirvikurun alapuolella kesällä 2014. Sitä ennen hän kaivoi kultaa Miessijoella, Jäkälä-äytsin latvoilla ja alajuoksulla. Risto oli hiljainen, yksinäinen uurastaja, joka osasi nauttia Lapin luonnon kauneudesta ja antimista. Hän oli myös taitava puhuja ja kirjoittaja, jota kuultiin kullankaivajien tapahtumissa muun muassa eduskunnassa syksyllä 2013. Kullankaivajain liiton kunniajäseneksi hänet nimettiin vuonna 2002.

Risto sai viimeisen leposijansa Lemmenjoen maisemiin. Poika **Joel** ripotteli tuhkat tunturin tuuleen kesäkuussa 2016. Joel on ollut mukana kullankaivussa, mutta ei aio jatkaa isänsä ja isoisänsä kullankaivua.

Mäkipuro-nimi ei koskaan katoa Lapin kullankaivun historiasta.

Risto Mäkipuron suunnittelema puusilta Kultaojalla. Kuva: Seppo Partanen

Lemmenjoen muistoja 65 vuoden takaa

TEKSTI: RISTO MÄKIPURO

KUVAT: VILJO MÄKIPURO / KULTAMUSEON ARKISTO,
MUUT KUVAAJAT MAINITTU KUVATEKSTEISSÄ

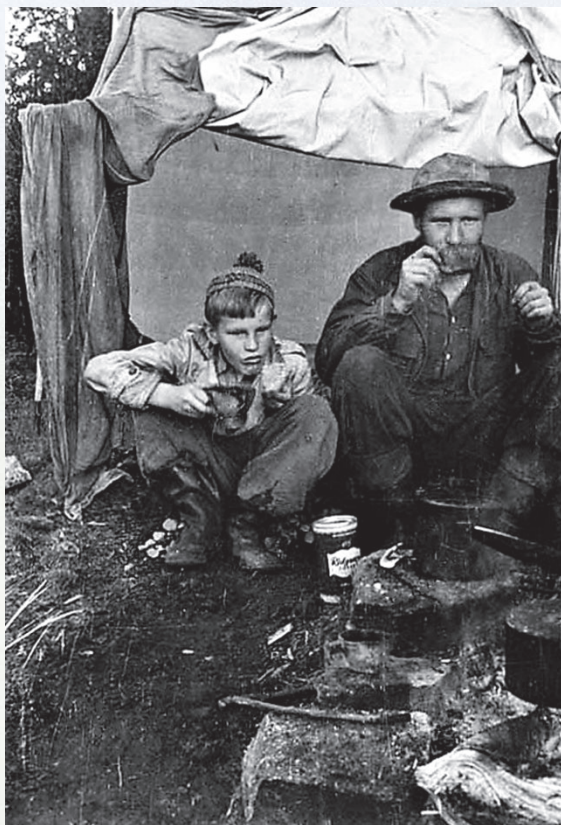
Ensimmäinen yhteinen kesä 1952 Kotaojalla

Kultamiesten kaivospolku kiemurtelee ylöspäin, lähenee Kotaojaa, askeleeni villiintyy, rep-pu nirhaa olkapäitä. On kuumaa, vaikka aurinko on jo niin matalalla, että koivujen rungot saavat kullan sävyn. Jäkälät, puunjuuret vilisevät silmissä, huudan isälle meneväni nyt. Hän nyökyttää suostumuksensa, hänellä on rep-punsa ja ikäkin jo painaa.

Ikää minulla on 11 vuotta. Olen käynyt täällä edellisenä kesänä, siksi isäkin antaa juosta omia aikojani. **Pellisen Jukka** oli näyttänyt kartalta paikan, mihin **Sakke** on pystyttänyt telttansa. Tiedän likipitään paikan, askeleet kiihtyvät, tähän on melkein kuin kultakuume.

Valkoinen telta puron toisella puolen, ja se on tehnyt nilinkin, koivunrangoista ja kunttakatto. Ja on se siellä itsekkin, nuotiot virittelee. Hidastan vauhtia, hiivin. Puroon on asetellut kivet, että pääsee kuivin jaloin hyppelemään yli. Ja tuohilippi nojaa haarakeppiin – jano tulikin. Loikin yli, Sakke kohottaa katseensa, epäuskoisen hämmästynyt ilme: mistä sinä tänne, yksinkö olet matkustanut. Koiruuttani vastaan myöntävästi, yllätyksekseni uskoo. Pistää sitten päänsä teltaan, työntää käteeni avarasuisen pullon.

Painaa, onko tämä totta – se on saanut muutamassa viikossa tuommoisen kultamäärän, ihan niinku oikeat kultamiehet, jotka mielellään näyttelivät saalistaan. Sen verran olen

Risto ja Sakke leirissä.

niitä nähnyt, että osaan arvioida: yli sata grammaa!

Isäkin on tullut puron toiselle puolelle, en osaa enää hillitä sanojani vaan huudan: kato nyt minkä määrän Sakke on saanut!

Olimme lähteneet isän kanssa Oulusta 7.7. 1952. Junassa paikkani numero oli seitsemän. Ivalossa yövyimme matkailumajalla huoneessa 7. Olin vähän taikauskoinen, ja pidin numeroita hyvänä merkinä.

Isä oli käynyt kuukautta aiemmin Saken kanssa, tutustuttanut kultamiehiin. Työpaikkaa isä oli Sakelle pyrkinyt järjestämään. **Kangasniemen Eenokki** oli luvannut ottaa porukkaan, mutta puolella toisten osuudesta. **Kokko-Heikki** oli jo Inarissa tarjonnut vapaan kaivuoikeuden porukkansa valtauksella, josta he olivat luopuneet. Sakke valitsi tietysti oman vapauden, vaikka Eenokin valtausta pidettiin jopa rikkaana – Eenokki kun heitteli usein ajan tavan mukaan suuria hippuja lattialle toisten kämpillä käydessään.

Pienen käsikellarin oli Sakke myös rakanut. Siellä oli suolassa tammukkaa – hän oli käynyt viikkoa aikaisemmin kalassa Lemmenjärvellä, josta Lemmenjoki saa alkunsa. Hirveän rankka reissu se oli ollut, linnuntietä 34 kilometriä, ja jatkuvasti syviä kuruja, rakkaa, jänkää ja pusikkoa. Ja sääskiä loputtomasti. Noin sunnuntaireissuna, välillä nukkumatta ja vain kerran kahvit keittäen. Tiedän tuon tunteen itsekin: vapauden tuntu, koko ajan haluaa nähdä lisää, vaeltaa. Sielussa palaa tuli ja vie kaiken väsymyksen, vasta paluumatkalla se tulee yhdessä jalkarakkuloiden ja nivelkipujen kanssa.

Oli hän jo menomatkalla hukannut kelsonsa, ja niinpä olimme ilman tarkkaa aikaa. Teltan kattoon piirtyivistä kannatuskeppien varjoista saatoimme seurata ajan kulumista. – Sakke oli välillä lahjakas hukkaaja. Minulle oli kotona kerrottu, että hän nuorempana sai joka joulu uuden puukon, kun edellinen katosi aina vuoden mittaan.

*Heikki Kokko on tullut kylään Mäkipurojen leirinuo-
tiolle. Isä Viljo kuvaa, Sakke ja Risto istuvat.*

Isä lähti parin viikon kuluttua, ja me jäimme kahden. Kultajuonteen olimme havainneet jatkuvan tosi hyvänä Pellisen valtauksen ylärajalta eteenpäin, joten isä otti asiakseen hoitaa yläpuolisen alueen valtauksen. Kaivoimme eri puolilla meille luvattua valtausta ja saimme normaalisti: välillä melkein tyhjää ja sitten taas rikkaampaa. Teimme säännöllistä seitsemän tunnin työpäivää, mikä on monttutyössä varsin rankkaa.

Minullapa oli unohtunut moniaita tarveesineitä. Ei ollut juomakuppia, ei lautasta. Saken käsillä oli sellainen vika, että puukappaleen ja jonkin teräaseen jouduttua samaan yhteyteen, ne kohta muodostivat jonkin puisen käyttöesineen. Oli jo ilmestynyt puurokuppi, joka oli ulkoa koivun pahka, mutta sisältä ontto. Sakke antoi sen minulle syömävälineeksi, itse söi sitten pakinkannesta.

Pahkakupin eli kuten me kutsuimme polun, Sakke oli jo tietysti kovertanut itselleen. Hän oli löytänyt suuren ehyen pahkan, lupasi minulle siitä pahkakupin, mutta hirveällä hinnalla: piti paistaa kaksitoista räiskälettä. Motkotin tietysti hintaa kalliiksi, mutta pakon edessä täytyi suostua. Jälkeenpäin ajatellen hinta ei aivan kohtuuton ollut, sillä söin itse puolet letuista ja kuppi on vieläkin kovassa käytössä ja varmaan suurin ja komein Saken tekemistä polluista. Uskomattoman kestävä, ei kieroile, ei halkeile.

Oli useiden päivien sadejaksojakin, teltassa kylmää ja kosteaa, olo kuin sammakolla.

Oleilu pitkiä aikoja on tylsää, mutta Sakella oli tussipiirustusvälineet, joilla hän teki akvarelli-paperille shakkiruudukon. Hän veisti todella taidokkaat nappulat pajusta, kuoren jätti päälle kun oli mustista kysymys. Minun piti tehdä omat, valkoiset. Surkeasti nyrsityt, mutta kyllä niillä pärjättiin. Monet pelit pelattiin – pysyin jo riittävän vastuksen tarjoamaan.

Heinäkuun lopulla yöt alkoivat kylmetä. Työpäivän jälkeen meille tuli tavaksi hakea tervaskantoja ja istua puolen yön tietämille tulilla, jotta pääsi lämpöisenä nukkumaan. Oli vielä täysin valkeat yöt. Eräänä iltana silmääni sattui tähti Petronellan kukkulain yläpuolelta. Sen jälkeen meillä oli kirkkaiden iltojen jokakertainen kilpailu, kumpi löytää tähden ensiksi. Sitten illat pimenivät, tähti hehkui aina kirkkaampana, eikä kilpailussa ollut enää mieltä.

Onnen tähti se lienyt – saimme tiedon, että

Sylvia Petronella Pellisen kämpän saunan ovella syyskesällä 1949. Kuva on Jukka Pellisen ottama, sillä Viljo ei tuona kesänä ollut Lemmenjoella.

Sakke kantaa ränniä.

yläpuolinen valtaus oli meille myönnetty. Kävimme heti tosi toimiin: rakensimme uuden padon – tai lähinnä Sakke sen rakensi. Rännissä vesi rupesi kunnolla kuohumaan, ja me venytimme työpäivää, sillä kultaa tuli kohta tosi rumasti. Minä sain tuolloin viidesosan saaliista, mikä oli varsin tyydyttävä, kun työpanokseni oli vaatimaton. Sakelle lapiokin oli hyvin luonnollinen instrumentti, mutta kyllä se minunkin lapionkäyttöni kehittyi ja osuus vastaavasti ajan myötä kasvoi. – Tulin myöhemminkin ihmetelleeksi, että lapion käyttö on niinkin paljon taitolaji, tottumaton ja äkkinäinen ei saa sillä päivän mittaan paljonkaan aikaa.

Kaivoimme raivolla lähtöpäivään saakka elokuun lopulle. Viimeisenä iltana Sakke käski minut menemään teltalle tekemään tulet, jotta hän jää vaskaamaan ränninpesun. Kohta kun olin saanut tulen viritellyksi, huomasin että ilta oli mennyt kovin pimeäksi. Otin tervaspuusta pari soihtua ja kiiruhdin kaivoksellemme. Eipä olisi loppuvaskauksesta mitään tullut ilman soihtuja.

Paluumatkalla Rovaniemellä poikkesimme kultasepänliikkeeseen, ihmettelin vähän miksi, saattaisihan kullaa myydä kaikessa rauhassa

myöhemminkin. Vielä enemmän hämmästyin, kun Sakke kysyi voisi-ko kultaa vaihtaa naisten rannekel-loon. Päässäni risteili epäilyksiä – kuka se voisi olla? Oli Sakke jonkun kokkityön kanssa pitkään laverrellut, mutta että olisiko se näin pitkällä?

No Sakke vaihtoi kullalla Tissot-merkkisen kellon. Kelloseppä vähän motkotti, kun oli rautamalmin murusia joukossa, nyppi pinseteillä pois. Sanottiin että viimeinen vaskaus teh-tiin päreitten valossa ja jäi vähän puutteelliseksi. – Myöhemmin ilme-ni, että kello oli äidille. Sakella oli lämmin suhde äitiin, he olivat joten-kin samalla aaltopituudella, enemmän kuin me muut lapset.

Minulle jäi tuosta kesästä mieleen uniin-kin kuvastuvana keltainen savensekainen sora, jota lapioitiin huomattavat määrät ja jossa kul-taa esiintyi runsaanlaisesti. Niinpä meidän kie-

Mäkipurot kaivoivat kesät 1957 ja -58 Jäkälä-äytsissä niitä samoja maita, joita Kullervo Korhonen oli saman vuosikymmenen alussa kaivinkoneella möyrinyt. Tästä Risto kertoo enemmän jutun toisessa osassa.

Kultamiehen arkea; Risto pesee kiveä, Sakke lapioi kultabiekkää ränniin.

Kelo on hyvä tähystyspaikka 11-vuotiaalle Ristolle, 65 vuotta myöhemmin pilvet ja tunturit ottivat vastaan hänen toiveensa viimeisestä leposijasta.

lenkäyttöömmä jäi tuosta ajasta 1952 ilmaisu, keltainen kesä.

Seuraavassa Prospäkkärissä Risto Mäkipuro kertoo Lemmenjoen kullankaivusta vuoteen 1991 saakka, jolloin hänen veljensä Sakari kuoli yllättäen, ollessaan lähdössä Lappiin.

Helsinkiläiset hiihtovaeltajat häiritsevät Raumalan kämpän talviunta jouluna 1985. Kuva: Raija Hentman

TEKSTI: AARNE ALHONEN

Raumalan kämppä

Raumalan kämpässä Lemmenjoen Puskuojalla ei kummittele. Tosielämän tapahtumat ja sattumukset ovat niin omituisia, että yliluonnolliselle ei ole kysyntää.

KULTAKUUMETTA

Lemmenjoen kultaryntäys 1940-luvun lopulla alkoi Morgamojalta, joka pian oli täyteen vallattu. Niinpä Niilo Raumalakin joutui väistymään Ruittuojan latvahaaraan ja parin vuoden päästä Puskuojalle. Nipa ei tungosta surrut: ”Tekemätöntä kairaa riittää”. Lohjan seudulta kotoisin ollut Yrjö Hummarkoski oli joukkoineen rakentanut oikean talon Puskulle, vuoden 1952 paikkeilla. Kultaa ei löytynyt hahmottomasta jängästä, joten porukka poistui myytyään kämpän Nipalle.

Nipa iski kultasuoneen, kaivoi pitkiä kesiä ja asusti kämpässään usein talvisinkin parisenkymmentä vuotta. Talo on komea, mutta sijaitsee painanteessa, lattia maanpinnan alapuolella, joten keväisin sulamisvedet valtasivat sen. Ovi ei oikein istunut karmissaan eikä tuulikaappia ollut, niinpä talven tuiskut kasasivat komean teräväharjaisen lumikinoksen ovelta hellan kautta isännän sänkyyn.

Nipa nukkui vanhasta ovesta kyhäämässään sängyssä, jonka pohjan alle oli tehty salalokero vanerilevystä. Lokerossa oli viinapullo ja pistooli. Viinapirujen ahdistaa Nipa otti viinaryypyn, pistooli oli varattu tämän maailman tunkeilijoita varten.

Kankaisen Pellen paikkaama katto vuotaa kesäkuun räntäsateessa. Kuvassa Aarne ja Sirkka-Liisa Alhonen vuonna 1981. Kuva: Tapio Vuorinen

SAKSANKIELEN SANAKIRJA

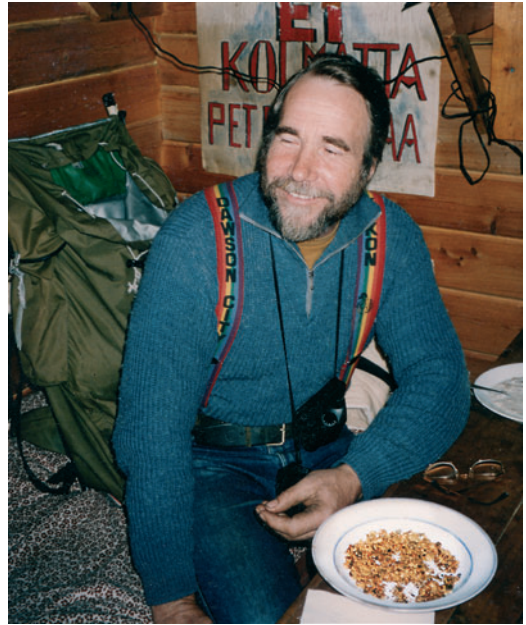
Sarvikuono, kaverien kesken Kuono, oikealta nimeltään **Pentti Riippa**, teki Nipan alapuolelle valtauksen ja alkoi rakentaa asumukseseen jurttaa 1960-luvun lopulla. Kerran Nipa lähti käymään kylillä ja Kuono jäi kämppään talkkariksi. Nipan hyllyssä oli joku saksankielinen dekkari, jota Kuono selaili. Nipa sanoi lähtiessään, että ”on tuolla varastokomerossa saksankielen sanakirjakin, oven kun avaat, se on siinä heti oikealla”. Nipa lähti ja Kuono ryhtyi lukuhommiin. Sanakirja muistui mieleen. Kuono avasi oven ja työnsi pimeään komeroon kätesensä, joka kolahti johonkin kylmään ja kovaan. Naulassa riippui sotilaskivääri.

Sodanjälkeiset vuosikymmenet olivat levotonta aikaa. Saksalaisia muisteltiin Lapin polttajina. Inarin kirkolla ja erämaissa liikkui outoja hiippailijoita. Minunkin silmiini osui Nipan kirjejäämistöstä Kölnin poliisiviranomaisen kirjoittama vastauskirje, jossa selviteltiin Inarissa sattuneita varkauksia ja vahingontekoja. Nipa kertoi minulle, että kämpän vintistä oli viety kuivalihoja ja montulta vaskooleja ja rihloja.

KOKKAUSTA JA KEVÄTSIIVOUSTA

Kerran syysmyöhällä Nipa mietti, mitä laittaisi ruuaksi. Kämpässä oli hella leivinuuneineen. Niinpä hän lastasi uunipellille kaikkea mitä hyllystä löytyi; ryynejä, jauhoja, säilykkeitä, tähteitä... siinähan ruoka kypsyy kämppää lämmittäessä. Ruoka oli uunissa, kun taivaalta kuului lentokoneen ääntä. Nipa säntäsi pihalle katsomaan. **Erkki Jaakkola** lensi matalalla, kallisteli konetta ja laskeutui läheiselle Martiniiskonpalon kentälle.

”Minua se vainoaa”, päätteli Nipa ja talusteli kentälle. ”Lähde kylille” sanoi puskalentäjä, ”kaverit odottavat”. Talvi tuli ja meni iloisessa seurassa Inarissa. Joskus huhtikuussa muistui mieleen uunissa oleva kakku. Nipa hiihteli kämpälleen ja avasi uuninluukun. Savutorvesta oli valunut nokista ja ruosteista vet-

Kullankaivaja Risto Mäläskä kyläilemässä vuonna 1992, aamiaismuroina puoli kiloa kultaa. Kuva: Aarne Alhonen

tä uuniin ja koko tekele oli paksun homeen peitossa. ”Kakku kasvoi jäkälää”, luonnehti Nipa näkemäänsä.

Nipa oli kippaamassa paistostaan pihakoi-vikkoon ketunruuaksi, kun **Kankaisen Pelle** hiihteli pihaan ja valitteli nälkäänsä. ”Juuri otin uunista tämän....” ehti Nipa sanoa, kun Pelle jo hyökkäsi paistoksen kimppuun. ”Söi kaiken ja jäi henkiin”, muisteli Nipa. Kevät eteni, lumipeite hupeni. Talvella lumi kinostuu kämpän ympärille räystäisiin saakka ja pitkälle alkukesään asti on kämpän ympärillä rengasmainen lumivalli. Nipa nuohosi hellansa ja roiski tuhkat lumivalliin tehostamaan auringon vaikutusta. Kämpän pihaan pöllähti kaksi vaelta-janeitosta, jotka hämmästelivät harmaata hankaa: ”Mitä ihmettä täällä on tapahtunut?” ”Puistelin vähän petivaatteita”, lohkaisi Nipa.

KAUHEA TYÖTAPATURMA

”Yhtä ja toista on tässäkin kämpässä sattunut”, **Mäläskän Risto** muisteli. ”Kerran kävi niin-kin, että Kankaisen Pelle naulasi itsensä mu-

nista kiinni kattoon.” Risto oli tullut tunturin takaa tekemään kanssani pientä kultakauppaa. Halusin kuulla lisää. Risto, Nipa, Pelle ja pari muuta kultamiestä juroivat kämpässä. Satoi rankasti. Välikaton pahvit pullottivat märkinä, vettä litisi lattialle. Nipan varastosta löytyi kattohuovan paloja. Pelle riisui vaatteensa ja kiipesi alastomana katolle naulaamaan huopaa pahimpien reikien peitoksi.

Pian kämppään kantautui vertahyytävä karjahdus. Putosiko Pelle katolta? Kaverukset ryntäsivät hätiin. Pelle oli katolla irrottelemassa itseään pahasta pinteestä. Hän oli syvässä kyykyssä naulannut saumaa eikä huomannut, että eräät ulkonevat kehonosat olivat huovan ja katon välissä, vaan pamautti naulan kiinni.

SISÄREMONTTI

Nipa vetäytyi Lemmenjoen kultamailta 1970-luvun alkuvuosina Korhosen Yrjön kanssa Tan-

kavaaraan, nelostien varteen opastamaan matkailijoita. Kultasuoni löytyi turistien taskusta. Siitä asti on Raumalan kämpppä ollut kesäaikainen asuntoni. Remontin tarve oli huutava; välikatto oli putoamassa niskaan ja lattia lahonnut puhki.

Talkooporukalla purimme kämpän niin että vain tukirakenne, vesikatto ja ulkolaudoitus jäivät paikoilleen. Välikaton purku oli mieleenpainuva tapahtuma; vettyneen pahvin ja umpilahon laudoituksen päällä oli lämpöeristeenä paksu kerros märkää kunttaa. **Rajalan Ilkka** pudotti lapio aseenaan roinan alas. Erikoisin löydös oli ketun luuranko. Huopahattu toimi suojakypäränä. Kun mainitsimme Ilkalle, että hänen naamansa on ihan musta, sainme vastauksen: ”Kyllä läks kattoki”.

Paulavirran Kalle rakensi kämpän sisään uuden hienon höylähirsikämpän. Vuosi taisi olla 1986.

▲ Kullankaivaja, matkailuyrittäjä, Petronellaopiston rehtori Jukka Kela tutustuu lapiomuseoon vuonna 2010. Kuva: Aarne Alhonen

► Viinapiru ja Valopää vartioivat lasivuorta vuonna 2010. Kuva: Aarne Alhonen

Tuntsan kultaa 2

TEKSTI: JORMA KORPELA

Tuntsan kesä -94

Kaveri oli vuokrannut assistenttilta hehtaarin palstan kesäksi -94. Hinta 3000 markkaa ja takuut kuin savolaisten on yleensä on mielletty: on siinä yhdelle kesälle leäniä! Rautakankea, hakkua ja lapiota vain syvemmälle. Kyllä kultaa löytyy.

Puskun ja Kovdorin mutkan jälkeen en heti itse päässyt ”ryskätöihin”. Ne perkeleen muka

tärkeämmät työt: paperia ja suukopua.

Leiri oli valmis: kaverin ja vaimonsa telta yli 20-metrisen pahdan reunalla. Kalliohan on auringossa kiuas: varaa ja yöllä luovuttaa. Viiden lapsen telta oli melkein vieressä ja minunkin avolaavuni oli itseäni paremmin pystyssä. Ja sitä kelo! Kurusta 40 metriä alempana vanha Björn-pumppu tervehti äänellään. Puhdas oli. Puolisen kilometriä kiersin Björnille.

Naisen vaistolla montulta oli kaivettu melkein kuutio. Pesin rännin: vain muutama hengengetön. Viikon kuluttua laajensin monttua ja sama tulos. Silloin ehdotin, että jos käväisisin sinkkisangon ja lapion kanssa ojan toisella puolen. Mielestäni jääkauden jälkeiset vedet ovat olleet kuin akanvirta. Kun virta oikealta on maita huuhtonut, vasemmalla on kivieste. Akanvirta on ehkä tuonnekin jotakin jättänyt, tuonne kallion pahtojen alle.

Lapio ja liettualainen sinkkisanko matkassa ylitin ojan ja lapio heti maahan. Puoli sankoa toin. Vaskauksessa ei ainuttakaan hippua, mutta magnetiittia sitäkin enempi. Ja vanhan komento: ränni yli ojan 30 metrin päähän, pumppua ei tarvitse siirtää, koska letkua ja tehoa riittää.

Hetkessä Kaverin moottorisahalla kuusi oli siltana, ränni ja letku paikoillaan. Ehdin polunkin raivata. Ja alkoi työ. Ensimmäiset kivet alas jängän tukkeeksi. Pinta ja kaikki kallion kolotkin ränniin. Rännin pesu ja voi elämää! Pitkä oli ketunhantä vaskoolin laidalla, luteitakin. Komensin vielä Kaverin vaimonkin paineletkulla huuhtomaan jokaisen raon ja kolon. Tuloksena poimi luteita paljaalta kalliolta, eikä vihoitellut, vaikka väsynyt ja märkä oli. Kultalude kun niin kummasti tehoaa.

Leirille palattuamme totesin, että nyt olisi hetki pistäytyä 10 kilometrin päässä Pubilla. Kelpaa Lapin kulta nesteenäkin... Muutaman sadan metrin päässä vastaan tuli Kaverin serkku. Mitsubisin merkki kultaisena putkilossa sai värinää: takaisin leirille! Minä kuskaan! Ei Kaveri ahne ollut ohran päälle, mutta lähti mukaan. Minullehan maistui. Vihdoin olin löytänyt!

Palasimme. Kaverin serkku oli saanut kul-takiiman. Lähdetäänkö vielä montulle? Jo vain. Ehkä tunnin lapioimme ja rännin pesu. Oli kurussa jo niin pimeää, että ehdotin vaskausta valoisammassa. Ja serkku kantoi puoli kilomet-

riä puolen sankoa upaa. Eikä pettänyt.

Viisi juoksevaa kävi kilvan mehukanisterit molemmissa käsissä kymmeniä metriä alempana ja ainakin 150 metriä suuntaan hetteellä. Vaan kottikärry täyttyi, ja Tarzan osasi kujeensa. Hetkessä loisti ketun häntä vaskoolin urala.

Minä kun eniten tykkään vaskoolista, jossa on vain muutaman millin särmä. Nykyisilläns. muovisilla porrasvaskooleilla en osaa. Liian hitaita. Vanha särmätönkin, jolla opettelini Puskulla, on parempi. Ainakin käsien yhteys kultaan. Ja silmän pienimpäänkin hengengettöön.

No, kukin tavallaan. Kerran Tuntsalla palttalleni ilmestyi käsin vai peräti akuilla toimiva vaskauskone. Ei edes basillia talteen, puhumattakaan täist tai luteista. Niiden ainakin olisi pitänyt jäädä haaviin. Kun sama upa puolitettiin, vaskoolissani oli ketunhantä, kone tyhjä.

Hyvä oli ollut kesä. Lokakuulla purimme leirin. Jo sitä ennen olimme pumpun, letkut ym. tuoneet Sallaan, sadan kilometrin päähän. Viimeiseksi vedimme rännin suoraan jyrkännettä ylös. Kyllä kivistä ja koivuista tarvittaessa tukea löytyy. Eräs kaivajan tytär Nina ensi kulun jälkeen antoi rinteelle nimen Tempurata. Eikä liioitellut. Alas vaikea, ylös helpompi. Pallaan aiheeseen.

Viime kahvilla laavuni tulisijan edessä Kaverin schäfer hyppäsi yli tulen. Ainakin kymmeniä kymmeniä hirvi oli myös tulossa kahville. Ehkä seuraankin. Paluumatkalla hirvimiehiä oli tulilla. Pirruuksissa pysähdyimme ja kysyimme: onko näkynyt? No ei. Kerroimme kuinka muutaman sadan kilon hirvi oli pyrkinyt kahveillemme, mutta schäfer ei ollut tykännyt.

Missä, missä? Siellä Nuoluskurun leiripai-kallamme. Jo tuli miehiin kipinää. Hirvi kyllä saattoi olla jo kymmenen kilometrin päässä. Onnekseen uusia tekemään aikoen.

Sellainen oli Tuntsan kesä -94.

Harrijoen silta on uusittu

Pahaojan tie on täryttänyt irti lukemattomia kultakruunuja kullankaivajien hampailta. Viimeisimpänä jännitysmomenttina seikkailuretkillä liiton valtauksille, on ollut Harrijoen perustuksiltaan notkahtanut silta. Liiton hallitus on käynyt kädenvääntöä sillan ja tien kunnossapidosta tien ylläpitäjänä toimivan Metsähallituksen kanssa jo viime vuosikymmeneltä saakka. Aikanaan **Jouni Patokallio** yritti toimia sillanrakentajana Metsähallituksen Ylä-Lapin Luontopalveluiden kanssa, mutta sieltä löytyi vain ei-oota.

Asiat lähtivät etenemään Metsähallituksen Metsätalouden uuden aluepäällikön, **Heikki Remksen** kanssa. Suunnitelmissa oli yhdessä MH/metsätalouden ja Lapin AMK:n kanssa käynnistää projekti teräsrakenteisen, erittäin kantavan ja ”ikuisesti” kestävän sillan rakentamiseksi. Silta olisi rakennettu Lapin AMK:n yhteyksien avulla, SSAB lupasi lahjoituksena teräsmateriaalin. Ongelmaksi nousi hankkeena toteutettavan projektin aikataulu; valmista olisi tullut aikaisintaan 2017, ehkä 2018.

Metsähallitus päätti toteuttaa sillan uusimisen omina töinään tehtävänä tukkisiltana. Silta rakennettiin Ivalossa elementteinä, tuotiin paikalle ja asennettiin vanhan sillan paikalle 3.–5.10.2016. Samalla leikattiin kioskin puoleista törmää hieman matalammaksi. Sillan kokonaiskustannukset olivat 20 000–25 000 euroa. Kustannuksiin osallistuvat ainakin Metsähallituksen Metsätalous ja Luontopalvelut sekä Lapin Kullankaivajain Liitto.

Liiton kustannusosuus sovittiin 3500 euroksi, josta tänä ja viime vuonna jäsenistön lahjoittamat jäsenmaksukolehdit kattavat 1444 euroa, lisäksi Kaivoslain kirkastusjuhlan sekä yhdistyksen ylimääräisen kokouksen huutokauppatulot noin 500 euroa.

Metsätalouspuolen suunnittelija **Tapani Pennanen**, joka vastasi siltaoperaatiosta, kertoo että sillan voi ylittää pöllirekalla, jossa on täysi kuorma päällä. Eli kyllä kantavuus riittää meidän kullankaivajienkin tarpeisiin, vaikka olisi koko kesän kultaalis takakontissa Palsin suunnalta palattaessa.

Jatkotoimenpiteitä varsinaisen tienparannuk-

Tapani Pennanen

sen osalta juonitaan jo täyttä päätä liiton hallituksen keskuudessa. Ensio Kaustinen liiton hallituksesta on esittänyt seuraavia toimenpiteitä Palsin tien parantamiseksi:

1. Alueen valtausten omistajat ja kaivajat pitäisivät talkoot kiven poistamiseksi tieuralta. Koneita löytyy eri valtauksilta ja eri kohdista.
2. Tieuralle levitettäisiin esim. seulan taikka rummun lävitse mennyt, pesty kiviaines valtausten kohdille ja yhdessä muille alueille. Näin saataisiin tieuraan riittävä kulutuskerros ja tieuraa pääsisi paremmin kulkemaan.
3. Pintaan voisi ajatella levitettäväksi myöhemmin murskepinta, mikäli siihen löytyisi varoja.

Toimenpide vaatisi talkoot sekä yhden maa-ainesta levittävän yksikön (lavakuorma-auto taikka traktori peräkärjellä. Maa-aines saadaan valtausten alueelta ja koneyksiköitä on kaivajilla.

Tärkeää kuitenkin on, että roudan sulamisaikaan ei kukaan hätäilisi porkkimaan tietä pitkin, koska silloin syntyvät pahimmat raiteet, jotka haittaavat tien kulkua kesäaikaan. Tieura on pitkä, mutta talkoot per syksy tai kesä parantaisivat tien laatua ja kuljettavuutta, ja parin – kolmen vuoden päästä tieura olisi kunnossa.

Pelastakaa Härkäselkä!

 Tankavaaran Kultamuseo on pyytänyt Lapin Kullankaivajain Liitolta näkyvyysapua kullankaivuperinteen osalta, kulttuurihistoriallisesti arvokkaan Kultayhtiö OY Lapin Kullan vanhan päärakennuksen pelastamiseksi.

Vanha päärakennus siirrettiin Lapin Kullankaivajain Liiton toimesta Tankavaaraan, Kultamuseon ensimmäiseksi lämpimäksi näyttelytilaksi vuonna 1977. Kun kivi- ja mineraalinäyttelyä alettiin tänä keväänä uusaa, huomattiin itse rakennuksen päässeen huonoon kuntoon.

Kultamuseo on perustanut 9.10.2016 saakka avoinna olevan joukkorahoituskampanjan rakennuksen pelastamiseksi. Tarkempaa tietoa kampanjasta löydät mesenaatti.me-sivustolta tästä linkistä: <https://mesenaatti.me/campaign/?id=121#single/view>

Härkäselän työväkeä 1920-luvulla.

Härkäselän porrastalkoot 2003.

Härkäselkä syyskuussa 2016.

Hallinto-oikeuden päätöksiä

Pohjois-Suomen hallinto-oikeus on linjannut kullanhuuhtontaluvat oikein valmistelluiksi.

Pohjois-Suomen hallinto-oikeus on 1.9.2016 lähtien antanut yhteensä parikymmentä päätöstä liittyen Saamelaiskäräjien kullanhuuhtontalupapäätöksistä tekemiin päätöksiin ja hylännyt Saamelaiskäräjien tekemät valitukset. Hallinto-oikeuden päätöksissä todetaan kaivosviranomaisen valmistelleen kullanhuuhtontaluvat lainmukaisesti. Oikeus on määrännyt asianhoitokulut vastapuolen maksettavaksi niissä tapauksissa, joissa niitä on perustellusti vaadittu korvattaviksi.

Saamelaiskäräjät on tehnyt vuodesta 2012 lähtien sarjatuotantona kymmeniä valituksia kullanhuuhtontalupapäätöksistä. Suurin osa valituksista on koskenut koneellista kullan-

kaivua, mutta osa myös pienimuotoista imuri- ja lapiokaivua.

Valituksissa on viime vuosina keskitytty siihen, kuinka paljon kaivosviranomaisen tulee ennen lupapäätöksen tekemistä tutkia kullankaivun vaikutuksia saamelaisten oikeuteen harjoittaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaiskäräjät ei ole osallistunut saamelaisvaikutusten selvittämiseen lupaprosessin aikana – ainoastaan valittanut lupapäätöksestä sillä perusteella, että asiaa ei ole riittävästi selvitetty.

Saamelaiskäräjät on kuitenkin saanut nimenomaan asian selvittämiseen satoja tuhansia euroja, mutta mitään selvittelyä se ei ole tehnyt, eikä osallistunut kaivosviranomaisen selvittelyyn. Saadut varat on käytetty valituk-

sien laatimiseen, eikä rakentavaan toimintaan.

Valituksien takia työt ovat keskeytyneet pahimmillaan viideksi vuodeksi. Kaivajakunnan on ollut mahdollista käsittää, että jopa vuosikymmeniä moitteettomasti toimineiden kullankaivajien toiminta on voitu jatkoluvan hakemisen yhteydessä keskeyttää valituksilla.

Kaivoslaki velvoittaa tarkastelemaan kullankaivun vaikutuksia yhdessä muiden maan- ja luonnonkäyttövaikutusten kanssa. Valituksissa on esitetty, että alueella johon on ennestään jo vaikuttanut voimaperäinen metsätalous ja energiateollisuus tekoaltaiden muodossa, olisi joidenkin hehtaarien kokoinen kesäaikainen kullankaivu sellainen hanke, joka vaarantaa kielen ja kulttuurin.

Saamelaiskäräjät on valittanut kahdesta Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden päätöksestä Korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Luvalliset syntymäpäiväonnittelut Lapin Kullankaivajain Liitolta!

75 vuotta

6.11. Seppo Heino, Palokka

70 vuotta

7.5. Ritva Korpela, Ylivieska
11.9. Matti Nieminen, Karkkila
18.10. Erkki Huttunen, Turku

65 vuotta

26.7. Raija Maanselkä, Röykkä

60 vuotta

2.7. Erkki Kerkilä, Raahe
27.7. Pekka Rabinä, Helsinki
22.9. Anja Puukko, Mikkeli

50 vuotta

12.8. Jari Niiranen, Joensuu
14.8. Matti Saarelainen, Selänpää
22.10. Esa Hokkanen, Pirkkala
15.12. Anne Luusua, Kittilä

Pekkanen muistolle

*Lentäjä tuo verraton,
tarinan kertoja uskomaton.*

*Miessille laskeutuu,
huolet hetkeksi unohtuu.*

*Pellisellä hengailee,
pilvissä nyt leijaillee.*

*Mies tuo unohtumaton,
ystävä kallis poissa nyt on!*

Pihlajakurussa 10.9.2016
Arto Jänkälä

Juhani Pekkala – Hikkalan Pentti – oli paljon tarinoita kultamaille jättänyt persoona. Pekkalan huumoria ja elämänsäasetusta kuvastaa tämä ovikyltti, hänen Miessijoen kultakämpensä seinässä. Kuva: Anne-Marie Kalla

Lapin Kullankaivajain Liitto ry:n laivaseminaari 2017

Viking Line M/S Mariellalla Katajanokan terminaalista
Tukholmaan ja takaisin

Kultaristeily

27.–29.1.2017

PÄÄTEEMANA:

Lapin kullan emäkallion salaisuuden paljastaminen

Jos olisin vaatimattomampi ja varovaisempi ihminen, niin en uskaltaisi sanoa, että tämän kertaisella risteilyllä paljastamme Lapin kullan emäkallion salaisuuden. Tai ai niin – meidän paljastimme sen jo 2004 risteilyllä.

Mutta silloin me teimme sen puolivahingossa. Nyt me teemme sen uudelleen ja paremmin. Edellisellä kerralla saimme aikaan jonkinlaisen kohun, johon jopa iltapäivälehdet ottivat osaa.

Lapin granuliittikaaren läpi menee puolenkymmentä murroslinjaa, jotka ovat lukuisten erillisten emäkallioiden äitejä. Niistä itäisin on synnyttänyt Laanilan, Tankavaaran ja Mäkärän kultaesiintymät, seuraava on Palsin ja Sotajoen lähde. Sitä seuraava on Ivalojoen kullan tuoja. Lemmenjoella on yksi merkittävä rakenne ja useampi pieni. Ja pohjoisin ratkaisee Karasjoen kullan salaisuuden.

Käydään nämä geologiset rakenteet läpi ja mietitään, kuinka tätä tietoa voitaisiin tehokkaimmin hyödyntää.

Ja jotta ei olisi niin mukavaa, otetaan keskusteluun mukaan pari tiedemiestä, jotka sitovat tämän asian muihin vastaaviin kulta-alueisiin, vallitseviin teorioihin ja muuhun hippihommaan.

Seminaarin puheenjohtaja: Antti Peronius
Ilmoittautumiset: Heli Rapakko,
heli.rapakko@gmail.com tai 040 5935337
viimeistään 23.12.2016 mennessä.

Ilmoittautumisesi yhteydessä kerro nimesi, syntymäaikasi, mahdoll. LKLn jäsennumero, hyttiluokka, kansalaisuus sekä tarvitko osallistumistodistusta VR:n lippua varten (edellistä varten myös osoitteesi). Perjantai-iltapäiväseminaariin tulee myös ilmoittautua.

Hinnat / henkilö
jäsen / ei-jäsen

130 / 140	A 4:n hengen hytissä
140 / 150	A 3:n hengen hytissä
160 / 170	A 2:n hengen hytissä
222 / 232	A 1:n hengen hytissä

Hinta sisältää risteilyn valitussa hyttiluokassa, seminaariohjelman mukaiset tarjoilut (2 x Viking Buffet-illallinen vakioruokajuomineen, 2 x meriaamiainen, kokouskahvit ja hedelmiä).

Perjantai-iltapäiväseminaarin hinta risteilyyn osallistuvalla: 5 e/henkilö. Muut LKL:n, SJHY:n, Geologisen seuran jäsenet: 10 e/henkilö. Ulkopuoliset: 20 e/henkilö.

Maksut LKL:n tilille FI95 1201 3000 1135 62 viimeistään 23.12.2016. Maksuun tarvittavan viitenumeron saatte ilmoittautumisen yhteydessä Heliltä.

Tervetuloa mukaan.

Ohjelmaa täydennetään

.5362

Posti Green

Lapin kultaa

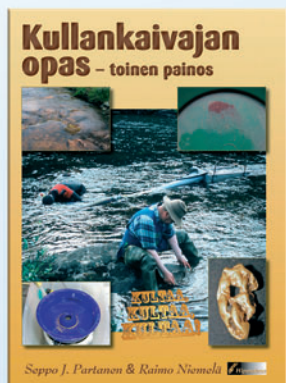
tarinoina ja hippuina

UUTUUSKIRJA

”Kultaa, poroja ja partisaaneja Laanilassa – Pieni pala Lapin historiaa” on Lauri Skantsin kirja Laanilan menneisyydestä, kullasta ja kullankaivajista, sotamuistoista ja partisaanien tihutöistä. Kirjassa on yli 250 sivua, joista noin 100 sivua ennen julkaisemattomia, kultalegendojen omakohtaisia muistelmia kullankaivusta. Mm. kahden Lapin suurimman kultahipun löytöhistoria ja tarkka paikka karttoineen. Runsaasti kuvia, karttoja, historiallisia dokumentteja. Lauri Skants on kerännyt kirjan aineistoa kymmenien vuosien ajan. Kirjan ohjehinta 20 €, Kustantaja Hipputeos, toinen painos

Katso tarjoukset muista Lappikirjoista, varastossa satoja vanhoja lappiaiheisia kirjoja.

Katso tarinoita kultamailta
www.kultahippu.fi

Uutuusränni: Jatkettava alumiiniränni 150 + 150 cm, osat menevät sisäkkäin, Leveys: yläosa 19 cm ja alaosa 20 cm, vesilaatikossa 50 mm putket vesiletkua varten. Materiaali 3 mm alumiini, kestää kovaa käyttöä.
Hinta yhdessä 214 €, yläosa erikseen 129 €, alaosa 85 €.

Tilaukset nettikaupasta
www.kultahippu.fi

Lappikirjat, kullankaivuvälineet, kultahiput

Hipputeos Oy, Junailijankatu 2, 04200 Kerava, puh 040 5454833